

РОЗДІЛ IV

Теоретико-методологічні та психолого-педагогічні аспекти формування професійної компетентності студентів та учнів у процесі навчання.

УДК 37.015.31:7

Л.П. Василевська-Скупа, м. Вінниця
А.О. Ковальова, м. Вінниця
lpvasylevska@gmail.com
akovaleva860@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МИСТЕЦТВА ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ У ТВОРЧОМУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. В статті висвітлено актуальні питання педагогічного потенціалу мистецтва та його ролі у розвитку творчої особистості. Розглянуто особливості творчого розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва (інноваційні підходи та методи на заняттях вокально-хорового циклу) і формування їх готовності до виховання творчих здібностей школярів. З метою сприйняття музичного твору й творчого розвитку учнів наголошується на використанні на уроках музичного мистецтва синтезу різних видів мистецтв (музика, живопис, художня фотографія, декоративно-прикладне мистецтво, дизайн, театр, кіномистецтво, танець). Підкреслено роль народнопісенних творів, музичної казки та гри в моральному, патріотичному та творчому розвитку школярів.

Ключові слова: педагогічний потенціал мистецтва, творчий розвиток майбутніх учителів музичного мистецтва, творчі здібності школярів, синтез мистецтв.

Abstract. The article highlights topical issues of the pedagogical potential of art and its role in the development of a creative personality. The peculiarities of the creative development of future music teachers (innovative approaches and methods in vocal-choral cycle classes) and the formation of their readiness to nurture the creative abilities of schoolchildren are considered. For the purpose of perception of a musical work and creative development of students, the use of a synthesis of various types of art (music, painting, artistic photography, decorative and applied arts, design, theater, cinematography, dance) is emphasized in music lessons. The role of folk songs, musical fairy tales and games in the moral, patriotic and creative development of schoolchildren is emphasized.

Keywords: pedagogical potential of art, creative development of future music teachers, creative abilities of schoolchildren, synthesis of arts.

Постановка наукової проблеми. В умовах сьогодення перед вітчизняною мистецькою освітою постає вкрай важливе завдання дослідження важливих чинників становлення й розвитку інтелектуального, духовного та творчого потенціалу нашої нації. Особливої актуальності набуває питання розвитку творчих здібностей підростаючого покоління та пошуку шляхів формування творчої особистості, здатної в майбутньому забезпечувати економічний й

соціальний розвиток своєї країни. Відомо, що появи на світ унікальних і вічних культурних цінностей, здійсненню наукових відкриттів, які докорінно змінюють світ, людство завдячує лише яскравим творчим особистостям [8, с.5].

Саме мистецтво як процес і результат художньої творчості має потужний педагогічний і виховний потенціал у творчому розвитку підростаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку творчої особистості засобами мистецтва розглядали вітчизняні і зарубіжні науковці за їх основними напрямками: з питань виховання творчої особистості й психології творчості (І. Бех, В. Рибалка, В. Роменець та ін.); з проблем педагогічної творчості (І. Зязюн, М. Лещенко, С. Сисоєва); вплив мистецтва на розвиток особистості педагогів, студентів, учнів (Н. Миропольська, О. Олексюк, В. Орлов, О. Отич, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Шевнюк, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.).

Враховуючи велику кількість публікацій в галузі музичної педагогіки щодо творчого розвитку молоді, залишається актуальним питання пошуку шляхів вдосконалення даного феномену, поліпшення методів, засобів, форм творчої діяльності.

Тому метою статті є висвітлення особливостей педагогічного потенціалу мистецтва та його значення у творчому розвитку особистості.

Завдання статті:

- визначити актуальність досліджуваного питання;
- проаналізувати останні дослідження проблеми розвитку творчої особистості засобами мистецтва;
- розглянути сутність педагогічних функцій мистецтва;
- обґрунтувати особливості підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до виховання творчих здібностей учнів;
- з'ясувати роль народнопісенних творів, музичної казки та гри в творчому розвитку школярів.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що мистецтво як форма суспільної свідомості, сфера людської творчої діяльності, яка спрямована на усвідомлення світу й осмислення місця людини в ньому, виражає ціннісне, естетичне ставлення до буття і стосунків людей та втілюється в художніх образах. Водночас мистецтво володіє потужним педагогічним потенціалом завдяки своїм педагогічним функціям (дидактичній, виховній, розвивальній). Тому важливим аспектом педагогіки мистецтва є субдисципліна педагогіки, що розробляє естетичні, етичні, культурологічні, аксіологічні й акмеологічні засади формування особистості та її загального, професійного і творчого розвитку засобами мистецтва [8, с.25].

Звідси випливає важливість творчого розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва і формування їх готовності до виховання підростаючого покоління, спроможного самостійно вирішувати проблеми економічного, соціального, культурного зростання країни, здатного втілювати в життя творчі ідеї.

Так, під час вивчення навчальних дисциплін вокально-хорового циклу «Хорового диригування», «Постановки голосу», «Хорового класу» студенти бакалаврату та магістратури виконують наступні творчі завдання: вокально-педагогічний аналіз музичного твору, в якому необхідно надати характеристику його образному змісту, засобам музичної виразності; робота над звукоутворенням, диригентським жестом, виразною інтерпретацією. Слід зазначити, що майбутній вчитель музики повинен знати механізм і специфіку звукоутворення для того, щоб забезпечити творчий підхід до навчання і виховання школярів [3, с.308]. Разом з тим, поступове переключення уваги на поставлену конкретну творчу мету повинно здійснюватись шляхом реалізації відомих принципів – єдності емоційного і свідомого, художнього і технічного. Для цього слід дотримуватися таких умов: створення ситуацій захоплення, емоційних переживань, пов'язаних в першу чергу з результатами діяльності; розширення видів самостійної діяльності, яка дає змогу повніше оцінити позитивні аспекти своєї вокальної творчості; залучення студентів до виконання різноманітних за характером творчих вокальних завдань, які допомагають глибше сприймати специфічні особливості музичної мови творів (мелодію, гармонію, ритм, тембр) [9, 159].

Водночас студенти мають опанувати новітні засоби навчання, які сприятимуть продуктивній творчій діяльності в закладах середньої освіти. Тому сучасна освіта у вищій школі неодмінно має орієнтуватися на інноваційні технології. При цьому важливо і те, що наразі є можливість переосмислити деякі традиційні форми і методи навчання, представити їх у новому інформаційному форматі. [6, с.127].

Варто зазначити, що сучасний студент у контексті вивчення диригентсько-хорових дисциплін не може обійтися і без використання комп'ютерних програм (Windows Media player, Sibelius Software або Finale, MuseScore та ін.) [6, с.125]. В той же час сучасна парадигма професійної мистецької діяльності більше зорієнтована не на інформованість, а на освіченість фахівців. Адже збагачення шкільної мистецької освіти інноваційними підходами та методами роботи дає змогу підвищити освітній процес на якісно вищий рівень творчого, інтелектуального, духовного розвитку. Внаслідок цього актуальною стає проблема опанування учнями художньої творчості, яка потребує вдосконалення методів активізації творчої діяльності у сфері синтетичних видів мистецтв [10]. Звідси випливає, що ефективним є розвиток творчих здібностей учнів на основі синтезу різних видів мистецтв (виявлення потреб та інтересів школярів, набуття вмінь мислити, переживати естетичні почуття, розуміти естетичну красу слова, музики, пластики й акторської гри) [11]. Тому для кращого сприйняття учнями художнього образу пісні або хорового твору вчителю слід використовувати наочні засоби: картини живопису, художньої фотографії, декоративно-прикладне мистецтво, кіномистецтво, відеопрезентацію музичного твору. Під час підготовки до концертів, творчих проєктів, музичної казки варто самостійно створювати дизайн, використовувати елементи акторської гри та танець.

Надзвичайно важливою формою роботи на уроці музичного мистецтва є залучення учнів до вивчення народнопісенної творчості, народних традиційних

свят, де пісня супроводжувалась танцювальними рухами, жартівливою веселою грою. При цьому важливо, щоб школярі відчували почуття захоплення, щастя, радості, що залежить в першу чергу від результатів діяльності. Саме гра сприяє ознайомленню школярів з великим діапазоном людських почуттів й взаємостосунків, зокрема діти вчать розрізняти добро і зло, у них виникають бажання фантазувати, розвивати уяву й прагнути до прекрасних та добрих вчинків. Тому вчитель музичного мистецтва має виховувати творчі здібності учнів й почуття емпатії, навчаючи їх розуміти образний зміст мистецького твору, співчуваючи його героям, намагаючись поставити себе на місце іншого. Зразком пісень-ігор побудованих на фольклорному матеріалі є: («Подоланочка», «Огірочки») й інсценування українських народних пісень («Я Коза-Дерева», «Ходить Гарбуз по город», «Мала баба три сини»).

Погоджуємось з думкою Н. Кравцової про те, що майбутні вчителі мають бути професійно підготовлені не лише до роботи в межах уроку музичного мистецтва, а й до музично-творчої діяльності в шкільних фольклорних колективах [5]. Одним із важливих шляхів виховання шанобливого ставлення до української народної пісенної спадщини є проведення в позакласній та позаурочній час фольклорних свят («Івана-Купала», «Святого Миколая», «А вже весна»), конкурсів народної пісні, концертів, що виховують у дітей повагу до національних цінностей, історії, викликають інтерес до духовних витоків українських народних традицій.

Саме в позакласній роботі відкривається неосяжне поле здійснення творчого пошуку вчителя та вихованців, зокрема в аспекті морального, творчого та патріотичного виховання школярів. В цьому зв'язку музичну казку, створену на основі української народної казки, можна вважати однією з найефективніших форм позакласної музичної діяльності. Адже музично-драматичні образи, які використовувались в народній педагогіці прекрасно сприймаються молодшими школярами, зокрема в опері-казці звеличується добро, засуджується зло. Яскравими зразками музичних казок, які завжди добре сприймаються учнями є: М. Лисенко – «Коза-дерева», «Пан Коцький», «Зима і весна»; М. Коваль «Вовк та семеро козенят». Слід зазначити, що ознайомлення молодших школярів з музичною казкою-оперою сприяє їх музично-естетичному вихованню та спонукає їх до творчого розвитку. Так, учні самостійно можуть готувати декорації до музичної вистави та костюми героїв казки, вчити вокальні партії й артистично їх виконувати, виразно й артистично зіграти роль казкового персонажу, втілюючи його в життя.

Висновки. Отже, мистецтво має потужний виховний потенціал в інтелектуальному, духовному та творчому розвитку особистості. В той же час, нині стає очевидним, що розбудова системи освіти в Україні вимагає забезпечення її національного характеру на основі відтворення в її змісті національних традицій, осмислення культурно-історичного та художнього значення здобутків українського народу, зокрема народнопісенного мистецтва, виявлення його впливу на розвиток національної культури підрастаючого покоління, яке має творити добро в нашій державі [4, с.104]. Тому твори мистецтва як результат художньої творчості українського народу, вітчизняних і

зарубіжних композиторів, сприятимуть формуванню найвищих людських цінностей – доброти, високих моральних якостей, розвитку національної культури, патріотичних почуттів, а також виховують творчу особистість, що буде здатною втілювати в життя творчі ідеї.

Список використаних джерел:

1. Аристова Л. Використання навчально-методичного комплексу "Музичне мистецтво" в естетичному вихованні молодших школярів : [1-2-й класи ЗОШ] / Мистецтво та освіта. - 2013. - № 3. - С. 10-13.
2. Бойко О.О.; Ковальова О.О. Розвиток творчості і активності учнів через використання ігрової діяльності на уроках музичного мистецтва / Бердичів-Житомир, 2017.
3. Василевська-Скупа Л.П. Особливості формування творчих здібностей майбутніх вчителів музики у вокальному класі. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2003. –С. 307-310
4. Василевська-Скупа Л.П., Лаврінчук О.В. Розвиток національної культури особистості засобами українського народнопісенного мистецтва. Проблема освіти: Наук.-метод. Зб./ Інститут модернізації змісту освіти МОН України. – Київ, 2016. – Вип.86. – С.101-105
5. Кравцова Н.Є. Формування професійної готовності студентів до музично-творчої діяльності в шкільних фольклорних колективах. дис. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00. 01 “Теорія та історія педагогіки”. 1994.
6. Кушнір К.В., Белінська Т.В., Білозерська Г.О. Використання інноваційних технологій навчання в контексті вивчення диригентсько-хорових дисциплін у вищій школі. Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія, випуск 63 • 2020– С.123-128
7. Онофрійчук Л.М., Червоний М.В., Грига М.В. Вокально-хорове виховання учнів початкової школи у контексті українських національних традицій. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка,. 2022. Вип.205. 140-145.
8. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти : монографія. Чернівці : Зелена Буковина, 2009. 752 с.
9. Швець І. Б. Педагогічні основи виховання співочих навичок на заняттях з естрадного співу у студентів музично-педагогічного факультету / І. Б. Швець // Наукові записки (Серія: Педагогіка і психологія). – Вип. 15. – Вінниця: ВДПУ, 2005. – С. 158–15
10. Onofrichuk, L. Priadko, O. Bilozerska, A. Basovska, Iryna Shvets. Develop of students creative skills in the process of a vocal speaking work in the context of musical theater. Modern Science-Moderní věda., P. 43-52.
11. Onofriichuk L.M., Sidorova I.S. CONCEPTUAL APPROACHES TO THE FORMATION OF THE BASICS OF STUDENTS’ AESTHETIC CULTURE. Development and modernization of social sciences: experience of Poland and prospects

УДК 37. 211.24

О.О. Мартиновська, м. Вінниця
e-mail: o.martynowskaia@gmail.com
І.С. Сідорова, м. Вінниця
e-mail: sidorovairuna1978@gmail.com

КУЛЬТУРНО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Анотація. У статті проаналізовано вплив хорового співу на гармонійний розвиток молодого покоління, підкреслюється значення інтеграції хорового виконавства у сучасну освітню практику для досягнення цінного особистісного розвитку та підготовки до життя у сучасному світі. Обґрунтовано проблему, яка полягає в необхідності визнання і підтримки важливості сучасного вокально-хорового мистецтва у вихованні молодого покоління.

Ключові слова: вокально-хорове мистецтво, виховання молодого покоління, соціокультурні виклики, технологічний прогрес, музичні навички.

Abstract. The article analyzes the impact of choral singing on the harmonious development of the young generation, emphasizes the importance of integrating choral performance into modern educational practice to achieve valuable personal development and preparation for life in the modern world. The problem is substantiated, which consists in the need to recognize and support the importance of modern vocal and choral art in the education of the young generation.

Keywords: vocal and choral art, education of the younger generation, socio-cultural challenges, technological progress, musical skills.

Постановка наукової проблеми. Актуальність теми сучасного вокально-хорового мистецтва у вихованні підростаючого покоління особливо важлива у зв'язку з різноманітними викликами, якими зіштовхуються сучасні діти та підлітки. В умовах стрімкого розвитку технологій, які трансформують наші реалії, важливо забезпечити глибоке розуміння та впровадження цінностей культури та мистецтва серед молоді. Вокально-хорове виконавство, як інструмент інтерактивного та творчого музикування, стає не лише ключовим для розвитку музичних вмінь, але й для формування широкого спектру особистісних якостей.

У контексті сучасних соціокультурних викликів і швидкого технологічного прогресу, діти та підлітки не лише потребують розвитку музичних навичок, але й формування емоційного і соціального інтелекту, які можуть отримати через активну участь у хорових колективах. Головна теза роботи полягає в тому, що вокально-хорове мистецтво та музика в цілому є ключовими елементами виховання підростаючого покоління, сприяючи їхньому всебічному розвитку, зокрема у психологічному, соціальному та філософському аспектах.